

REPUBLIKA HRVATSKA
Ministarstvo obitelji, branitelja
i međugeneracijske solidarnosti

Nacionalni program
psihosocijalne i zdravstvene pomoći
sudionicima i stradalnicima iz Domovinskog rata

10. godišnja konferencija
Centara za psihosocijalnu pomoć
Bjelolasica, 7-9. prosinca 2005.

PROJEKT: MEDIJI I SUICIDI

Naputci za medije

mr. sc. Elvira Koić
mr. sc. Blaženka Gogić
mr. sc. Zoran Komar
mr. sc. Mladen Lončar
Herman Vukušić, dr. med.
dr. sc. Veljko Đorđević
dr. sc. Mladen Mavar

Mental and Behavioural Disorders Preventing Suicide:
a resource for media professionals
Department of Mental Health - Social Change and Mental Health - "SUPRE"
©World Health Organization, 2000., Geneva

Ključni element uspjeha svih preventivnih programa adekvatna je distribucija pouzdanih informacija kojom se podiže nivo svijesti.

STUPANJ PUBLICITETA KOJI DOBIVA PRIČA O SAMOUBOJSTVU PROPORCIONALAN JE BROJU SAMOUBOJSTAVA KOJA USLIJEDE.

Publicitet koji mediji daju samoubojstvu jedan je od čimbenika koji ranjivu osobu može navesti da izvrši suicid. Najopasnije su priče koje dobivaju najveći publicitet, pojavljuju se u različitim programima, na svim TV postajama, u tiskanim medijima i internetu, naročito ako uključuju poznate osobe.

Istraženo je da nakon što televizija izvjesti o samoubojstvu, u sljedećih deset dana poraste broj samoubojstava.

"Wertherov efekt" je termin kojim se označava oponašanje ili kopiranje samoubojstava.

Nastao je na temelju događaja iz 1774. godine, kada je objavljena Goetheova priča, što je izazvalo slična samoubojstva. Slično se dogodilo i s Anom Karenjinom, zatim u New Yorku, nakon izlaska knjige "Final Exit" Dereka Hamphrija, te u Francuskoj nakon izlaska "priručnika" "Samoubojstvo, naputci za uporabu".

Davanje publiciteta samoubojstvu može stvoriti ideju da je ono normalno.

O većini suicida se zapravo ne govori. Urednikov izbor uključuje određene osobe, postupak izvršenja i mjesto. Ono što najčešće privlači pozornost javnosti je **ono što odudara od uobičajenih modela**, atipični, neuobičajeni slučajevi. **AKO SE PREDSTAVE KAO TIPIČNI**, umnožavaju se pogrešne informacije o samoubojstvu.

Ponavljano i dugoročno izvještavanje o samoubojstvima ima tendenciju izazivanja i promoviranja samoubilačkih preokupacija među adolescentima i mladim odraslim osobama, na koje ima najveći utjecaj.

Način na koji mediji izvještavaju o slučajevima suicida može utjecati na druge: može potaknuti ili spriječiti oponašanje suicidalnog ponašanja.

Istraživanja su pokazala da reportaže o samoubojstvima u medijima imaju **veći utjecaj na prihvaćenu metodu** nego na njihovu učestalost. Određena mjesta - mostovi, stijene, visoke zgrade, pruge itd. - tradicionalno se povezuju sa samoubojstvima i dodatni publicitet povećava rizik da ih iskoristi veći broj ljudi.

KAKO IZVJEŠTAVATI O SAMOUBOJSTVIMA

Statističke podatke treba tumačiti pažljivo i ispravno.
Treba koristiti autentične i pouzdane izvore informacija.
Usprkos pritisku treba pažljivo postupati sa spontanim komentarima.
Uopćavanja na osnovi malih brojeva zahtijevaju posebnu pažnju i treba izbjegavati izraze kao što su "epidemija suicida" ili „mjesto s najvišom stopom suicida na svijetu".
Treba odoljeti izvještavanju o suicidalnom ponašanju kao "razumljivom odgovoru na društvene i kulturne promjene ili degradacije".
Senzacionalističke reportaže o samoubojstvima trebalo bi uporno izbjegavati, naročito kada je riječ o poznatim osobama.
U reportaži treba napomenuti bilo koji mentalni problem koji je ta poznata osoba imala.
Reportažu treba svesti na najmanju moguću mjeru.
Treba izbjeci pretjerivanje.
Treba izbjegavati fotografije umrlog, upotrijebljenog načina i scene samoubojstva.
Naslovi na prvoj stranici nikada nisu idealno mesto za reportaže o samoubojstvima.
O samoubojstvu ne treba govoriti kao o neobjašnjivom ili pak pojednostavljeno.
Treba izbjegavati detaljan opis načina i načina nabavke sredstava.

Korisno je naglasiti mnogobrojne čimbenike koji utječu na izbor suicidalnog ponašanja.

Samoubojstvo nikada nije rezultat jednog čimbenika ili događaja. Obično je prouzrokovano složenom međuovisnošću mnogobrojnih čimbenika kao što su mentalna ili tjelesna bolest, zlouporaba supstancija, obiteljski problemi, međuljudski sukobi i životni stresori.

Samoubojstvo NE bi trebalo opisati kao način kojim je osoba riješila osobne probleme kao što su bankrot, akademski neuspjeh, seksualno zlostavljanje.
Reportaže trebaju naglasiti utjecaj koji samoubojstvo ima na obitelj i druge preživjele, u smislu stigme i psihičke patnje.
Veličanje žrtve samoubojstva kao mučenika i predmeta javne pohvale može sugerirati podložnim osobama da njihovo društvo cijeni suicidalno ponašanje.
Umjesto toga, naglasak bi trebao biti na žaljenju zbog smrti te osobe.
Opisivanje fizičkih posljedica neuspješnih pokušaja samoubojstava (oštećenje mozga, paraliza, itd.) može djelotvorno odvratiti od pokušaja suicida.

Izveštavanje o samoubojstvima u medijima na odgovarajući, točan i potencijalno pomažući način može spriječiti tragičan gubitak ljudskih života.

Izvori pouzdanih informacija o mortalitetu koji je uzrokovan samoubojstvima može se dobiti od velikog broja agencija u zemlji i svijetu.

Potcjenjivanje broja samoubojstava različito je od zemlje do zemlje i uglavnom ovisno o načinu na koji se utvrđuje da je riječ o samoubojstvu, o stigmati, društvenim i političkim razlozima i propisima osiguranja, što znači da se neka samoubojstva mogu registrirati kao nesretan slučaj ili smrt neutvrđenog uzroka.

Smatra se npr. da stupanj potcjenjivanja broja samoubojstava kod starih osoba iznosi 20-25%, a 6-12% kod drugih.

U svijetu **ne postoje službeni podaci** o nefatalnom suicidalnom ponašanju (**pokušaji samoubojstva**), uglavnom zato što u prosjeku samo 25% osoba koje se pokušaju ubiti potraže pomoć liječnika ili im je ona prijeko potrebna. Tako većina pokušaja prođe neprijavljena i nezabilježena.

Često se **uspoređuju** podaci o samoubojstvima između različitih zemalja, ali se mora imati na umu da se postupci praćenja podataka o mortalitetu prilično razlikuju u različitim zemljama, što ozbiljno utječe na svaku izravnu usporedbu.

Uobičajeno je da se **stopa samoubojstava** izražava kao **broj samoubilačkih smrti na 100.000 stanovnika.**

Ako se izvješća odnose na male populacije (npr. gradovi, pokrajine, ili male zemlje), njihovo tumačenje zahtijeva poseban oprez jer samo nekoliko smrtnih slučajeva može radikalno izmijeniti sliku.

Za populaciju manju od 250.000 ljudi koriste se tzv. 'sirove' brojke.

Neki izvještaji mogu se prikazati standardizirano, prema starosnim skupinama. Ovakvi izvještaji često ne sadrže podatke o samoubojstvima osoba mlađih od petnaest godina, zbog malog broja slučajeva, ali iz mnogih zemalja stižu izvještaji o alarmantnom povećanju broja samoubojstava u ovoj starosnoj grupi.

DA
Surađujte sa zdravstvenim službama u predstavljanju činjenica.
Samoubojstvo prikazujte kao izvršeno, a ne kao uspješno djelo.
Prikazujte isključivo pouzdane podatke, na unutrašnjim stranicama tiska, uvijek kao sporednu vijest.
Ističite alternative samoubojstvu.
Pružite obavijesti o tele-apelima i drugim oblicima pomoći u zajednici.
Dajte publicitet pokazateljima rizika i znacima upozorenja.

OBJAVITE PODATKE O DOSTUPNOJ POMOĆI

Objavite znakove upozorenja na samoubilačko ponašanje. Poručite da je depresija često udružena sa samoubilačkim ponašanjem i da se može liječiti.

Navedite nazive, brojeve telefona i adrese dostupnih službi za zaštitu mentalnog zdravlja i udruga kod kojih se može dobiti pomoć, brojeve telefona organizacija ili osoba koje pružaju podršku osobama u žalovanju i sl. Ponudite suosjećanje ožalošćenima.

To povećava vjerojatnost da će stručnjaci za mentalno zdravlje, prijatelji i obitelji intervenirati u suicidalnim krizama.

NE
Ne objavljujte fotografije i oproštajna pisma.
Ne izvještavajte o specifičnim detaljima načina samoubojstva.
Nemojte davati pojednostavljena objašnjenja.
Nemojte veličati samoubojstvo ili praviti senzaciju od njega.
Nemojte koristiti religijske ili kulturne stereotipe.
Nemojte okrivljavati nikoga.

LITERATURA

**Mental and Behavioural Disorders Preventing Suicide:
a resource for media professionals
Department of Mental Health - Social Change and Mental Health -
"SUPRE"
©World Health Organization, 2000., Geneva**

- Folnegović-Šmalc V., Kocijan-Hercigonja D., Barac B. **Prevenција suicidalnosti.** HLZ, Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata. Zagreb, 2001., Multigraf.
- Gruden V. **Mediji i suicidi.** U: Folnegović-Šmalc V., Gogić B., Kocijan-Hercigonja D. Prvi hrvatski kongres o suicidalnom ponašanju, Zbornik sažetaka. MEF, Nacionalni centar za psihotraumu. Zagreb, 2000., Marko M., str. 29-31.
- Hercigonja V. **Što znamo o dječjoj suicidalnosti.** Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata. Zagreb, 2000., Marko M.
- Kocijan-Hercigonja D., Folnegović-Šmalc V., Gruden V., Henigsberg N., Lončar M. **Priručnik: Prepoznavanje, rano otkrivanje i sprječavanje suicidalnosti.** Ministarstvo hrvatskih branitelja iz Domovinskog rata. Zagreb, 1999., Marko M.

- Schmidtke A, Schaller S. **What do we do about media effects on imitation of suicidal behaviour.** U: De Leo D, Schmidtke A, Schaller S, ur. **Suicide Prevention: a Holistic Approach.** Dordrecht, Kluwer Academic Publishers, 1998: 121-137.
- Motto J. **Suicide and suggestibility.** *Am J. of Psychiatry*, 1967, 124: 252-56.
- Mazurk PM et al. **Increase of suicide by asphyxiation in New York City after the publication of „Final Exit“.** *New England Journal of Medicine*, 1993, 329: 1508-10.
- Soubrier JP. **La prévention du suicide est-elle encore possible depuis la publication autorisée d'un livre intitulé: Suicide Mode d'Emploi - Histoire, Techniques, Actualités.** *Bulletin de l'Académie Nationale de Médecine*, 1984, 168: 40-46.
- Philips DP, Lesnya K, Paight DJ. **Suicide and media.** U: Maris RW, Berman AL, Maltzberger JT, ur. **Assessment and Prediction of Suicide.** New York, Guilford, 1992: 499-519.
- Wasserman D. **Imitation and suicide: a re-examination of the Werther effect.** *American Sociological Review*, 1984, 49: 427-36.
- Philips DP. **The impact of fictional television stories on US adult fatalities: new evidence on the effect of the mass media on violence.** *American Journal of Sociology*, 1982, 87: 1340-59.
- Hawton K. et al. **Effects of a drug overdose in a television drama on presentations to hospital for self-poisoning: time series and questionnaire study.** *British Medical Journal*, 1999, 318: 972-77.

